

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี” ผู้วิจัยขอสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวม
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวม
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักอิสลามของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวม

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยมีสมมุติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมเป็นบวกอยู่ในระดับมาก
2. ระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ระดับการบริหารงานตามหลักอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของผู้บริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี พบว่า

การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับการบริหารตามหลักอิสลาม ในภาพรวมเป็นบวกอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสัมพันธ์กับองค์ประกอบของการบริหารตามหลักอิสลาม และนำองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสัมพันธ์กับการบริหารตามหลักอิสลามพบว่า

1. การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอัลอิสเตียะฮ์คาค (การเตรียมพร้อม) มีความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอัดดีรอชาต (การศึกษา) มีความสัมพันธ์ในระดับมาก การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอัลกอนาอะฮ์ (ความพอเพียง) มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอัลเอียะห์ซาน (คุณธรรมจริยธรรม) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอิจญ์ติฮาด (การวิเคราะห์) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

2. ด้านการมีภูมิคุ้มกันกับการบริหารตามหลักอิสลามมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ด้านเงื่อนไขคุณธรรมกับการบริหารตามหลักอิสลามมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง ด้านความมีเหตุผลกับการบริหารตามหลักอิสลามมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง ด้านเงื่อนไขความรู้กับการบริหารตามหลักอิสลามมีความสัมพันธ์ในระดับมาก และความพอประมาณกับการบริหารตามหลักอิสลามมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “ระดับการบริหารงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีอยู่ในระดับมากได้พิจารณาจากองค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีและด้านเงื่อนไขความรู้ ซึ่งสามารถพิจารณาค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ย่อยได้ดังนี้

อันดับที่ 1 ด้านความมีเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การบริหารโรงเรียนมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักกฎหมาย การบริหารโรงเรียนมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม การบริหารโรงเรียนมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ การบริหารโรงเรียนมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักคุณธรรม และการบริหารโรงเรียนมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตามลำดับ

อันดับที่ 2 ด้านความพอประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การบริหารโรงเรียนมีความพอดีและเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนมีความพอดีและเหมาะสมกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น การบริหารโรงเรียนมีความพอดีและเหมาะสมกับสภาพทางสังคม การบริหารโรงเรียนมีการใช้งบประมาณไม่มากและไม่น้อยเกินไปในการบริหาร และการบริหารโรงเรียนมีความพอดีและเหมาะสมตามสภาพของสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

อันดับที่ 3 ด้านเงื่อนไขคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย ในการบริหารงานต่างๆ ในโรงเรียนมีความตระหนักถึงคุณธรรม ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้บริหารมีความอดทนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ในการบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริต ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้บริหารมีความเพียรเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย และในการปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้บริหารมีการใช้สติปัญญาในการบริหารงานด้านต่างๆตามลำดับ

อันดับที่ 4 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการบริหารโรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศ มีการบริหารโรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในประเทศ มีการบริหารโรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม มีการบริหารโรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และมีการบริหารโรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

อันดับที่ 5 ด้านเงื่อนไขความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานการเงินและสินทรัพย์ มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานบริหารงานทั่วไป มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานวิชาการ มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในการบริหาร และมีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานบุคคล ตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ระดับการบริหารตามหลักอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถพิจารณาค่าเฉลี่ยจากองค์ประกอบของการบริหารตามหลักอิสลามโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้คือ อัลเอียะห์ซาน (คุณธรรม-จริยธรรม) อัลอิจญ์ติฮาด (การวิเคราะห์) อัลดิรอชาต (การศึกษา) อิสเตียะฮุดาด (การเตรียมพร้อม) และอัลกออะฮ์ (ความพอเพียง) ซึ่งสามารถพิจารณาค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ย่อยได้ดังนี้

อันดับที่ 1 ด้านอัลเอียะห์ซาน (คุณธรรม-จริยธรรม) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การบริหารงานต่างๆในโรงเรียนผู้บริหารมีความตระหนักถึงคุณธรรม-จริยธรรม การบริหารโรงเรียนผู้บริหารเป็นผู้มีคุณธรรม-จริยธรรมในการใช้อำนาจบังคับบัญชา ในการพิจารณาความคิดความชอบของบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารได้ยึดหลักคุณธรรม-จริยธรรม การบริหารโรงเรียนผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม-จริยธรรมของบุคลากร และการบริหารโรงเรียนผู้บริหารเป็นผู้สนับสนุนให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม-จริยธรรมในสถานศึกษา ตามลำดับ

อันดับที่ 2 ด้านอัลอิจญ์ติฮาด (การวิเคราะห์) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การบริหารโรงเรียนมีการวิเคราะห์ดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยรู้จุดเด่นของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนมีการวิเคราะห์ดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยรู้จุดด้อยของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนมีการวิเคราะห์ดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยรู้จุดแข็งของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนมีการวิเคราะห์ดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยรู้จุดอ่อนของโรงเรียน และการบริหารโรงเรียนมีการวิเคราะห์ดำเนินการอย่างมีเหตุผลโดยรู้อุปสรรคของโรงเรียน ตามลำดับ

อันดับที่ 3 ด้านอัลดิรอชาต (การศึกษา) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านการเงินและสินทรัพย์ มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านวิจัย มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้

ความรู้เกี่ยวกับงานด้านบุคคล มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านงานบริหารทั่วไป และมีการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านวิชาการ ตามลำดับ

อันดับที่ 4 ด้านอิสระเฝ้าระวัง (การเตรียมพร้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการบริหารโรงเรียนโดยมีการเตรียมพร้อมในการบริหารความเสี่ยง มีการดำเนินการโดยให้บุคลากรเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม มีการดำเนินการโดยให้บุคลากรเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในประเทศ มีการดำเนินการโดยให้บุคลากรเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และมีการดำเนินการโดยให้บุคลากรเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ตามลำดับ

อันดับที่ 5 ด้านอัลกอริธึม (ความพอเพียง) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย ผู้บริหารมีการระมัดระวังเพื่อทำให้จิตใจสงบตามศาสนาของตน ผู้บริหารมีการสร้างจิตสำนึกในเรื่องของความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นในจิตใจ ผู้บริหารการรู้จักอดทนอดกลั้น ต่ออารมณ์ความต้องการที่เข้ามากระทบ ผู้บริหารมีการรักษาจิตใจไม่ให้เกิดความโลภ โกรธ หลง ครอบงำ และผู้บริหารมีการข่มความอยากตามค่านิยมของกระแสโลกปัจจุบัน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญถึงการค้นพบตามวัตถุประสงค์และตรวจสอบสมมุติฐานของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี” พบว่าการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ซึ่งตอบรับกับสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีอยู่ในระดับมาก” นั้นสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความเชื่อทางศาสนาต่างๆ อาทิ จากผลการวิจัยของ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2547, บทคัดย่อ) เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับ

หลักธรรมในพุทธศาสนาได้พบสิ่งที่น่าสนใจคือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทย พบว่ามีรากฐานมาจากพุทธธรรมในศาสนาพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการเดินสายกลางในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือหลักมัชฌิมาปฏิปทา ในศาสนาพุทธนั่นเอง และนอกจากสอดคล้องแล้วยังมีพื้นฐานมาจากองค์ธรรมในพุทธศาสนาเกือบทุกประการ อาทิเช่น เรื่องความสันโดษ ความพอเพียงสมถะ ความไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ความมีเมตตาเกื้อกูลที่มีชีวิต พึ่งมีชีวิตต่อชุมชนต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีสัมมาอาชีวะ และยังคงสอดคล้องกับงานศึกษาของพระวิद्या ญาณาวโร (คัมภีร์)

เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทว่า เศรษฐกิจพอเพียงได้แก่เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน และหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทคือ ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญชำนาญและรู้จัก รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาทรัพย์ และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วย ความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงาน รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมคือ หลักทิวฐัมมิกัตถระโยชน 4 ประการในคัมภีร์พุทธศาสนาอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ดั่งงาม สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ และพอกิน

อนึ่งสำหรับหลักธรรมของศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้น อรุณ บุญชม (2547, หน้า 5-30) ได้กล่าวถึงเรื่องเศรษฐกิจของอิสลามและการดำรงชีวิตในโลกนี้ว่า ท่านรอซูลุลลอฮ์ (ซ.ล) ได้กล่าวว่า “แน่นอนผู้ที่มอบตนแก่พระเจ้าได้ประสบความสำเร็จและเขาได้รับปัจจัยยังชีพที่เพียงพอและเขาพึงพอใจในสิ่งที่อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าด้าอาลา) ประทานให้” (รายงานโดยมุสลิม) เรื่องความสมถะในการแสวงหาแต่เพียงเล็กน้อย และความดีที่แฝงอยู่ในสิ่งเหล่านี้ อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าด้าอาลา) ทรงตรัสว่า “พวกท่านทั้งหลายพึงทราบเถิดว่าแท้จริงชีวิตในโลกนี้คือความเพลิดเพลิน เป็นเครื่องเล่นและเป็นความโอ้อวดกับในหมู่พวกท่าน เป็นการแข่งขันกันสะสมทรัพย์กันและบุตรหลานเปรียบเสมือนเป็น ซึ่งพืชพันธุ์ ที่งอกเงยขึ้นมาทำให้

พวกที่ไร้ศรัทธาพึงพอใจ หลังจากนั้นก็จะแห้งเหี่ยว ท่านจะเห็นมันเป็นสีเหลือง หลังจากนั้นมันจะเป็นซากที่ผุพัง ในโลกอาคีเราะห์นั้นมีการลงโทษที่รุนแรง มีการอภัยโทษและความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ชีวิตในโลกนี้มีใช้ได้อื่น นอกจากเป็นความสุขที่ไม่จีรังยั่งยืนจาก (อัลสะดีษ, 20) อิบน์ อุมร์ (ร.ค.) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่ออยู่ในเวลาเย็นท่านอย่าคอยถึงเวลาเช้า เมื่อท่านอยู่ในเวลาเช้าท่านอย่าคอยถึงเวลาเย็น ท่านจงติดตามความดีขณะที่มีสุขภาพดี เมื่อยามเจ็บป่วยของท่านและท่านจะตัดดวงความดีขณะที่ยังมีชีวิตเพื่อความตายของท่าน (รายงานโดยบุคอรี) นักวิชาการได้อธิบายอะดีษนี้ไว้ว่าท่านอย่าวางใจโลกนี้ อย่ายึดเอาโลกนี้เป็นที่พำนักถาวรอย่าบอกแก่ตัวเองว่า จะยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อีกนานและว่ามันมีความสำคัญกับท่าน ท่านอย่าผูกพันกับมัน นอกจากเป็นคนผูกพันของคนแปลกหน้า อย่ายึดติดกับมันเหมือนคนที่เดินทางผ่านมาและการจากไปหาครอบครัวของตัวเอง ในการแบ่งปันทรัพย์สินเป็นหน้าที่ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ซึ่งอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ได้ตรัสว่า “เราเป็นผู้แบ่งปันปัจจัยในการดำรงชีวิตของพวกเขา ขณะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้และเรา ได้ยกฐานะบางคนเหนือกว่าบางคนหลายชั้น เพื่อบางคนในหมู่พวกเขาจะได้เอาบางคนมาใช้งาน” (อัลอิซซุครูป, 32) ส่วนในเรื่องการประกอบอาชีพนั้นอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ตรัสว่า “เมื่อเสร็จกิจละหมาดแล้วพวกเจ้าจงแยกกันไปในพื้นที่แผ่นดินและแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) เกิด” จากบางส่วนของคำสอนนี้สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมทางศาสนากับวิถีชีวิตโดยเฉพาะเรื่องปากท้องของชาวมุสลิมเป็นสิ่งเดียวกัน ดังนั้นวิถีการทำมาหากินจึงผูกมัดและอธิบายโดยศาสนา จะเห็นว่าภายใต้หลักการดังกล่าวทำให้มุสลิมมีความเป็นอยู่อย่างสมถะ และเป็นไปด้วยความดีงามตามหลักธรรมที่มุ่งต่อชีวิตกับพระเจ้าในโลกหน้า ซึ่งภายใต้หลักธรรมดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่สอดคล้องกับปรัชญาชีวิตแบบพอเพียงมากกว่าหลักบริโภคนิยมที่ผนวกเข้ากับทุนนิยมที่แยกศาสนาออกจากเรื่องปากท้อง มีหน้าซ้ำแปลสินทรัพย์เป็นทุน แปลงความเชื่อศาสนา ความศรัทธาให้เป็นสินค้า ยึดวัตถุนิยมเป็นหลัก

คำว่า “พอเพียง” หรือ “เพียงพอ” เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันคือ ได้เท่าที่ต้องการ หรือ ได้เท่าที่กะไว้หรือเหมาะสมในระดับปานกลาง ดังนั้นความหมายโดยรวมของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีนัยบ่งชี้ที่อยู่ในกรอบหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งยึดทางสายกลางเป็นหลัก ดังมีหลักคำสอนว่า *خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا* “ที่ดีที่สุดของกิจการทั้งหลายคือ ตรงกลางของมัน” (รายงานโดยอิบนุอัสสัมอานีย์-กู่ออิฟ) อนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเอาไว้แก่พสกนิกรของพระองค์ โดยมีหลักการดังนี้คือ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริตละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และ

แข่งขันกันในการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจาก ความทุกข์ยากด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมาย สำคัญ และปฏิบัติตนในแนวที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตามหลักศาสนา (มุลนิธิชัยพัฒนา) จะเห็นได้ว่าแนวพระราชดำรินในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงวางเอาไว้ทั้ง 5 ประการนั้นมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งมี ปรากฏอย่างชัดเจนในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษ อาทิเช่น การประหยัด คือ ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ ฐานะ ไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ทรงดำรัสว่า

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

ความว่า “และพวกสูเจ้าจงกินและจงดื่ม และพวกสูเจ้าอย่าได้สุรุ่ยสุร่าย แท้จริงพระองค์ มิทรงรักบรรดาผู้ที่สุรุ่ยสุร่าย” (อัลอะฮฺรอฟ อายะฮฺที่ 31) การรู้จักตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ตลอดจนการลดละความ ฟุ้งเฟ้อในการใช้ชีวิต ถือเป็นคุณธรรมสำหรับบ่าวของพระเจ้าผู้ทรงเมตตา ดังปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

ความว่า “และ (คือ) บรรดาผู้ซึ่งเมื่อพวกเขาใช้จ่าย พวกเขาก็ไม่สุรุ่ยสุร่าย และพวกเขาก็ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว และปรากฏว่าระหว่างสิ่งดังกล่าวคือความเป็นกลาง (ระหว่างการสุรุ่ยสุร่ายและ ความตระหนี่)” (อัลฟุรกอน อายะฮฺที่ 67) ในพระดำรัสนี้บ่งชี้ถึงความพอดีในการใช้จ่ายเพื่อการ ดำรงชีวิตโดยยึดหลักของความประหยัด ไม่ใช้จ่ายฟุ้งเฟ้อ สุรุ่ยสุร่าย อิสลามถือว่าความฟุ้งเฟ้อ และความสุรุ่ยสุร่ายเป็นลักษณะของกลุ่มชนที่สังกัดตามแนวทางของมารร้าย ดังมีพระดำรัสระบุ ในอัลกุรอานว่า

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

“แท้จริงบรรดาผู้ที่สุรุ่ยสุร่ายฟุ้งเฟ้อในการใช้จ่ายนั้น พวกเขาเป็นพี่น้องกับเหล่า มารร้าย และมารร้ายนั้นมันเนรคุณต่อพระเจ้าผู้อภิบาลของมัน” (อัลอิสรออ อายะฮฺที่ 27) นักอรรถาธิบายอัลกุรอานกล่าวว่า ความฟุ้งเฟ้อและความสุรุ่ยสุร่ายที่อัลกุรอานประณามก็คือ การใช้จ่ายไปในสิ่งที่มีได้เป็นไปเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ตลอดจนการใช้จ่าย ไปในสิ่งที่ศาสนานูญีมัติให้แต่เกินความจำเป็นและไร้ ประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันการประหยัดก็ จะต้องไม่นำไปสู่ความเห็นแก่ตัวและความตระหนี่ถี่เหนียว อันหมายถึง การปฏิเสธจากการใช้จ่าย ทรัพย์สินไปในสิ่งที่เป็นภารกิจจำเป็น เช่น การจ่ายค่าเลี้ยงดูแก่ภรรยาและครอบครัว การจ่ายชะกาต เป็นต้น พระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ทรงดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

ความว่า “และ (คือ) บรรดาผู้ซึ่งตระหนี่ถี่เหนียว และใช้ผู้คนให้มีความตระหนี่ถี่เหนียว ตลอดจนพวกเขาจะปิดบังสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮฺว่าต้าอาลา) ทรงนำมาให้แก่พวกเขาจากความโปรดปรานของพระองค์และเราได้เตรียมการลงทัณฑ์อันอัปยศไว้แล้วแก่บรรดาผู้ในรुकนทั้งหลาย” (อันนิสาอฺ อายะฮฺที่ 37) ความตระหนี่ถี่เหนียวมีรากเหง้ามาจากการหลงรักในทรัพย์สิน และถือว่าทรัพย์สินคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ซึ่งผลร้ายของความตระหนี่ถี่เหนียวนั้นจะทำให้ศรัทธาของบุคคลอ่อนแอและได้รับความวิบัติในบั้นปลาย ดังกล่าวปรากฏในวจนของท่านศาสดา (อัลหะดีษ) ว่า: **خَصَلْتَانِ لَا تَجْمَعَانِ لِمُؤْمِنٍ الْبُخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ** “มี 2 ประการจะไม่ร่วมอยู่ด้วยกันสำหรับผู้ศรัทธา คือ ความตระหนี่และการมีมารยาทที่เลวทราม” และ **وَأَنْفُو الشَّحِّ فَإِنَّهُ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ** “และพวกท่านจงป้องกัน (ตัวของพวกท่านให้ห่างไกล) ความตระหนี่ เพราะแท้จริงความตระหนี่ได้ทำให้ผู้คนในยุคก่อนหน้าพวกท่านวิบัติมาแล้ว” (รายงานโดยมุสลิม) ดังนั้นการยับยั้ง (ไม่ยอมจ่าย) ทรัพย์สินจากด้านที่จำเป็นต้องจ่ายถือว่าเป็นความตระหนี่ และการจ่ายทรัพย์สินไปในด้านที่จำเป็นต้องยับยั้ง (ห้ามจ่าย) ถือเป็นความสุรุ่ยสุร่าย และระหว่างกรณีทั้งสองนั้นคือทางสายกลางไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

นักวิชาการมุสลิมได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายที่เป็นทางสายกลางเอาไว้ 4 ประการดังนี้พยายามแสวงหาทรัพย์สินที่หะลาล ทุ่มเทอย่างสุดความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพย์สินที่พอประมาณ พอเพียงต่อความต้องการเท่านั้น พยายามในการใช้จ่ายทรัพย์สินไปในกรณีที่ต้องจำเป็นต้องใช้จ่าย และระงับยับยั้งจากการใช้จ่ายทรัพย์สินไปในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นต้องจ่าย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงจากการตกไปอยู่ในภาวะของความตระหนี่และความสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย และพยายามรักษาความบริสุทธิ์ใจในเจตนาให้เป็นไปเพื่อพระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮฺว่าต้าอาลา) ในการปฏิบัติตามหลักการที่กล่าวมาข้างต้น (ยาซีนรุชดีอัลมะฮฺซุรอต, หน้า 88-89)

ส่วนการยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องซื่อสัตย์สุจริต อิสลามถือว่าการประกอบอาชีพเป็นสิ่งมีเกียรติและความเกียรจรร้านเป็นสิ่งที่ถูกประณาม โดยเฉพาะการละทิ้งการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพของบุคคลที่มีความสามารถนั้นถือเป็นสิ่งต้องห้าม (หะรอม) และไม่อนุญาตให้มุสลิมเกียรจรร้านจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพด้วยข้ออ้างว่าจะปฏิบัติศาสนกิจเพียงอย่างเดียวหรือมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮฺว่าต้าอาลา) โดยไม่ยึดหลักของการกระทำปัจจัยเหตุและผลของเหตุแห่งการกระทำนั้น ทั้งนี้มีหลักคำสอนระบุเอาไว้ว่า **لَا يَفْعُدَنَّ أَحَدُكُمْ عَنْ طَلَبِ الرِّقِّ** : “คนหนึ่งในกลุ่มพวกท่านอย่าได้นั่ง (งอมืองอเท้า) จากการแสวงหาปัจจัยยังชีพ” ดังนั้นมุสลิมสามารถที่จะแสวงหาปัจจัยยังชีพด้วยการประกอบ อาชีพหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการเกษตรกรรม การค้าขาย หรือการประดิษฐ์หัตถกรรม หรืออุตสาหกรรม หรือมีตำแหน่งในบริษัท องค์กร หรือเป็นข้าราชการ ตราบใดที่การประกอบอาชีพนั้น ไม่ใช่สิ่งต้องห้ามหรือมีส่วนเกี่ยวพันต่อสิ่ง

ต้องห้าม กล่าวคือ ต้องเป็นอาชีพหรืองานที่ศาสนาอนุมัติให้กระทำได้ถูกต้องตามศาสนาบัญญัติ และกฎหมายของบ้านเมือง ซึ่งในกรณีหลังนี้ต้องเป็นกฎหมายที่ไม่ขัดต่อศาสนบัญญัติ การที่บุคคล ยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาด้วยการประพฤติดี และละเว้นความชั่วยอมเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ผู้ที่มีศาสนาประจำใจและเคร่งครัดในการปฏิบัติ ตามหลักคำสอนของศาสนาจะไม่ฟุ้งเฟ้อและสุรุ่ยสุร่ายในการใช้จ่าย แต่จะรู้จักความพอดีและความเหมาะสมในการใช้จ่าย รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่เกียจคร้าน และรู้จักบำเพ็ญกุศล ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดต่อหลักศาสนาบัญญัติ ไม่น้อโกงหรือเอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น แต่จะมีความสุจริตและซื่อสัตย์ รักในการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์อยู่ตลอดเวลา จึงสามารถกล่าวได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดวางเอาไว้เป็นหลัก 5 ประการนั้นมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามโดยรวม (อาลี เสือสมิง, ออนไลน์, 2556)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนนั้นควรให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้โดยเฉพาะหลักธรรมทางศาสนาจนเป็นพื้นฐานให้นำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อเยาวชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแล้วย่อมกลับมาเป็นกำลังสำคัญของชุมชนและประเทศต่อไป

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวม” นั้น พบว่า ระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งตอบรับสมมุติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า “ระดับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีอยู่ในระดับมาก” สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และมาตรา 84(2) รัฐต้องสนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรมจริยธรรม และหลักธรรมาภิบาลควบคู่กับการประกอบกิจการ” และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมากำหนดเป็นกลยุทธ์ “คุณธรรมนำความรู้และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ” เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ คุณธรรมตามหลักสูตร และคุณธรรมที่คัดสรรโดย คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน ภายในปีการศึกษา 2550 (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 9) ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเพชรบุรี เขต 1 พบว่าโดยรวมและรายด้านด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา ศรีลับขวา (2551, บทคัดย่อ) เรื่องสภาพการใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุก ด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ ระบบบริหารจัดการงบประมาณ การจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาสถานศึกษา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ตระหนัก และการสร้างการมี ส่วนร่วมในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสถานศึกษานับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีงานศึกษาวิจัยการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแนวทางในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ บรรลุหลักการของการศึกษาของสุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2549, หน้า 72-80) ว่าในเขตที่เป็นชุมชน สำคัญที่มีความซับซ้อนในการจัดการศึกษา พบว่าควรสร้างความตระหนักด้วยขั้นต่างๆ คือ

(1) การส่งเสริมการแก้ปัญหาและการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยการให้ความรู้ความ เข้าใจในหลักของเหตุผลที่เป็นข้อเท็จจริง รู้หลักการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมใน การแก้ปัญหา ฝึกทักษะกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของหลักความรู้หลัก เหตุผลข้อเท็จจริงของหลักธรรม เพื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสมสู่การปฏิบัติ ฝึกทักษะความสามารถ การแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องเกิดเป็นระบบวิธีคิด

(2) การส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจฝึกฝนอบรม การคิดวิเคราะห์อธิบายความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผลแสวงหาความรู้ข้อมูล จัดระบบหมวดหมู่ความสำคัญเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้ที่หลากหลายสหวิทยาการด้วยการบูรณา การ แล้วเลือกนำมาประกอบกันใช้อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานขององค์ความรู้และคุณธรรม

(3) การส่งเสริมการประยุกต์สู่การปฏิบัติด้วยการส่งเสริม ประยุกต์แนวคิดทฤษฎี โดยให้ผู้เรียนได้แสวงหาและเรียนรู้อย่างหลากหลาย บูรณาการองค์ความรู้ จัดกิจกรรมให้ฝึกคิด พิจารณาเรียนรู้ด้วยตนเองหาเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสม ฝึกปฏิบัติทดลองพิจารณาเลือกแนวทาง ที่เหมาะสม นำไปสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดทักษะมีประสบการณ์ ความชำนาญ เชี่ยวชาญ มีความ

เชื่อมั่น รู้จริงลึกซึ้ง เชื่อมโยง จัดกิจกรรมให้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติจริง เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จนเกิดทักษะ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล

(4) การสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ที่ดี และฝึกฝน ให้เป็นผู้มีเหตุผลเชิงคุณธรรม ปลุกจิตสำนึกฝึกจิตสำนึกฝึกปฏิบัติให้รู้และเข้าใจใน คุณค่าของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เกี่ยวกับการรู้จักคิดชอบชั่วดี ละอายต่อความชั่วและเกรงกลัว ต่อบาปมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกาย วาจาและใจ มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีอุปการคุณและแผ่นดิน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีความปรารถนาดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมี ความขยันหมั่นเพียรประกอบกิจการงานด้วยความจริงใจและจริงจังอย่างต่อเนื่อง คุณธรรมเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นยิ่งของการศึกษาที่จะก่อให้เกิดเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับ มงคล อินทวิโชติ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการบริหารงานโดยใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่าการบริหารงาน 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากทุกด้าน สำหรับงานในหน้าที่ การจัดการศึกษาของผู้บริหาร ฌสิตา อรัญยะพันธุ์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้บริหารในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา นนทบุรี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับการปฏิบัติในการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในสถานศึกษาโดยรวม 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนรายชื่อมีการปฏิบัติใน ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษามากที่สุด โดยมีการส่งเสริมให้ครูนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับกลุ่มสาระและให้ครูมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายมาใช้ใน สถานศึกษา รองลงมาดำเนินการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในนโยบายมาใช้ให้มากที่สุด โดย ประชาสัมพันธ์ให้ครูและนักเรียนมีความตระหนักและเข้าใจแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านจัดกิจกรรมและ โครงการสนับสนุนให้ครูสอดแทรกในการเรียนรู้ใน โครงการต่างๆ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสิ่งแรกสุดคือ ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารและบุคลากรในความ ตระหนักถึงคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ เจริญ อภิไชย (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อการส่งเสริมการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าเกิดจากการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริม โครงการและกิจกรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาซึ่งดังกล่าวอยู่ใน ระดับมาก ซึ่งการสร้างความสำเร็จดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่าง ได้ผล ส่วนหลักและแนวทางประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาซึ่ง ถวัลย์ มาศจรัส (2550, หน้า 113-115) สรุปว่ามีด้านเศรษฐกิจโดยให้รู้จักใช้จ่ายของตนเองอย่างมีเหตุผลพอประมาณอย่าง

ประหยัดเท่าที่จำเป็น รู้จักออมเงิน การเรียนรู้ระบบการฝากเงิน รู้จักสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น ด้านสังคมให้รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ ปลูกฝังความสามัคคี และความเสียสละ ด้านสิ่งแวดล้อมจากการสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติจากจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมด้วยการสืบสานวัฒนธรรมไทย จิตสำนึกรักบ้านเกิดด้วยการอนุรักษ์ และด้านศาสนาด้วยการส่งเสริมปฏิบัติ ปลูกจิตสำนึกรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมณฑา ศรีสวัสดิ์ (2553, บทคัดย่อ) ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงสร้างรูปแบบทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการพัฒนาารูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสาธิตรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนในสาธิตรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมี 5 ด้านดังนี้

(1) ด้านเศรษฐกิจ นักเรียนมีการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล พอประมาณ และประหยัดเท่าที่จำเป็น ใช้ชีวิตอย่างพอควร แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทย ด้านเศรษฐกิจควรมีแนวทาง ดังนี้ 1. ควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักการประหยัดและอดออม รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง คือ ใช้อย่างมีเหตุผล ใช้อย่างพอประมาณ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น 2. ควรส่งเสริมให้นักเรียนคิดและวางแผนอย่างรอบคอบด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่าย 3. ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีการวิเคราะห์บัญชีรายรับรายจ่าย 4. ควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมเงินด้วยตนเอง และนำเงินที่ออมไว้ไปฝากธนาคาร มีรูปแบบกิจกรรมคือ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การออมเงิน เป็นต้น

(2) ด้านสังคม นักเรียนได้ช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน มีการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ นึกถึงผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม ด้านสังคม แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทยควรมีแนวทาง ดังนี้ 1. ควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีจิตอาสา รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน 2. ควรมีการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ นึกถึงผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม รู้จักเสียสละ มีความสามัคคี รู้จักเผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3. ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้บันทึกการทำความคิดที่ได้ช่วยเหลือบิดามารดา ผู้ปกครอง และคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ เพื่อนๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไป มีรูปแบบกิจกรรมคือ กิจกรรมจิตอาสา ธารน้ำใจ เป็นต้น

(3) ด้านจิตใจ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ทำให้ตนเองมีจิตใจที่มั่นคง เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทยควรมีแนวทาง ดังนี้ 1. ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจทางศาสนาที่ตนนับถือ 2. ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าค่ายคุณธรรม มีรูปแบบกิจกรรมคือ การสวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิ

ค่าอบรมคุณธรรม เป็นต้น

(4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการเรียนรู้ มีการรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทยควรมีแนวทางดังนี้ 1. ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม 2. ควรมีการรณรงค์ให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี รู้จักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดทำขบวนกีฬาตามโครงการกีฬาเพื่อสุขภาพ 3. ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน มีรูปแบบกิจกรรมคือ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ กิจกรรมการเก็บขยะในโรงเรียน เป็นต้น

(5) ด้านวัฒนธรรม มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเดิม การอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน และอนุรักษ์การใช้ภาษาประจำถิ่น แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทยควรมีแนวทาง ดังนี้ 1. ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักสืบสานวัฒนธรรมไทย ปลูกฝังมารยาทไทย โดยมีการสอนมารยาทไทย 2. ควรให้นักเรียนทำอาหารท้องถิ่นที่ตนเองชอบและสนใจ 3. ควรมีการอนุรักษ์การใช้ภาษาประจำถิ่น มีการรณรงค์พูดภาษาท้องถิ่นไทย 4. ควรมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเดิม พื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน โดยการให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านมีรูปแบบกิจกรรมคือ (1) การอบรมมารยาทไทย (2) การส่งเสริมการบริโภคอาหารท้องถิ่น (3) รณรงค์การพูดภาษาท้องถิ่น (4) การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นต้น ดังกล่าวสอดคล้องกับกูด (Good, 1973, p. 15) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมายคือ รูปแบบเป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ รูปแบบเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ รูปแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด และรูปแบบเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมนฉา ศรีสวัสดิ์ (2553, หน้า 118) พบว่ารูปแบบที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการสร้างความตระหนักซึ่งส่งผลต่อความมีเหตุผล ความพอประมาณ และมีการสร้างภูมิคุ้มกัน ผู้บริหารมีนโยบายด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ และผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและได้นำไปประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อวิเคราะห์จากผลข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้ พบว่าด้านการสร้างภูมิคุ้มกันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องสร้างความเข้าใจเริ่มตั้งแต่การสร้าง ความเข้าใจสิ่งที่เป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งในและนอกสถานศึกษา การสร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเตรียมตัวให้เหมาะสมของความรู้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างดีและการสร้าง

ภูมิปัญญาเพื่อแข่งขันได้ในเศรษฐกิจในอนาคต การทำความเข้าใจจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม จากความหลากหลายทางเทคโนโลยี และการรู้เท่าทัน การปฏิบัติตนที่เหมาะสมของเยาวชน ผู้บริหารจะต้องมีการบริหาร โรงเรียนโดยเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในประเทศ ในความหลากหลายทางความคิดในการยอมรับหรือปฏิเสธ หรือรู้จักสมานฉันท์ในสังคมที่หลากหลาย และการใช้ชีวิตที่ไม่มุ่งนิยมวัตถุจนเกินไป ตลอดจนการนำแนวทางศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด และผู้บริหารจะต้องสร้างการเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศ จากเหตุการณ์ความวุ่นวายแห่งสังคมโลกที่เจริญทางวัตถุแต่ตกต่ำอย่างที่สุดทางศีลธรรม ถือเป็นยุคสุดท้ายแห่งการมีอยู่ จำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการเข้าสู่ AEC ในปี 2558 ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดกาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักอิสลามของการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี ” นั้นในภาพรวมการบริหารตามหลักอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีอยู่ในระดับมาก ซึ่งตอบรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า “ระดับการบริหารตามหลักอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี อยู่ในระดับมาก” นั้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการจัดการศึกษาอิสลามศึกษาของผู้บริหารและครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานีของ ฮอซาลี บินล่าเต๊ะ (2553, บทคัดย่อ) พบว่า ระดับการดำเนินการของผู้บริหารในการจัดการศึกษาอิสลามตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากมีรายด้านเรียงตามลำดับดังนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทน (คอลีฟะฮฺ) ของพระองค์บนผืนแผ่นดิน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ (อิลมฺ) ศรัทธา (อิหม่าน) และยำเกรง (ตักวา) เพื่อทำการกักดี (อิบาดะฮฺ) ต่อพระองค์ เพื่ออบรมและขัดเกลาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ฝังามบนพื้นฐานของอัลกุรอานและซุนนะฮฺ และเพื่อสร้างศักยภาพและพรสวรรค์ที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียนด้านวิชาการ ส่วนรูปแบบและวิธีการสอน โดยภาพรวมของครูอิสลามศึกษาด้านจรรยาบรรณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

โดยมีการสอนสร้างแรงจูงใจ แรงกระตุ้น และปลูกเร้าให้ผู้เรียนสนใจการเรียน จัดการสอน โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ โดยกล่าวซ้ำหลายๆครั้ง และการใช้บทดุอา (บทขอพร) ที่กล่าวถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ สอดคล้องกับระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนตาดีกาในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานีของ มาเรียม มะแซ (2553, บทคัดย่อ) พบว่าโดยภาพรวมและรายข้อ 9 ด้านคือ ความสะอาด ความสุภาพ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความมีวินัยอยู่

ในระดับมาก และความซื่อสัตย์มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ส่วนการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของอัชมาน โต้ะมี (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยพบว่าการบริหารงานในโรงเรียนศึกษาประถมศึกษาสามราชีวาส เขต 3 ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากปัจจุบันได้มีนักวิชาการมุสลิมที่จบการศึกษาในระดับสูงจากภูมิภาคตะวันออกกลางและมีผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอาหรับ และภาษามลายูจากประเทศอาเซียน อาทิ ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซียเพิ่มมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะการเข้าสู่สมาคมแห่งอาเซียนปี 2558 นี้ อีกทั้งตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้เสนอไว้ในการประชุมเกี่ยวกับการศึกษาอิสลามครั้งแรกที่เมืองเจดดาห์ ประเทศซาอุดีอาระเบียในปี ค.ศ. 1977 ได้เสนอวัตถุประสงค์เพื่อการเติบโตของบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มีความสมดุลโดยการฝึกฝนทางจิตวิญญาณ สติปัญญา เหตุผล ความรู้สึกและประสาทสัมผัสในการศึกษาของประเทศมุสลิมที่ควรมุ่งเน้นให้มนุษย์เติบโตในทุกๆ ด้านดังที่กล่าวมา รวมทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และภาษาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายการศึกษาคือ การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ทั้งในปัจเจกบุคคลสังคมและมนุษยชาติ (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551, หน้า 150-151) ดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของ ชนิษฐ์รัก สิงหลกะ (2549, บทคัดย่อ)

เรื่องการศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับมัธยมศึกษา เขตวัฒนา กรุงเทพมหานครพบว่าโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากได้แก่ด้านหลักคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักความโปร่งใส ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาของ เฝ้าชีวงศ์ภักดี (2555, บทคัดย่อ) ว่าภาวะการบริหารงานของผู้นำที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยภาพรวมและรายด้านมากมีทั้ง 4 ด้านคือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านการสร้างแรงจูงใจ

ผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนคือ ผู้บริหาร เพราะผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินกิจการต่างๆ ในองค์กรรวมทั้งควบคุมและบังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำนโยบายและโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ คุณลักษณะความสามารถของผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องต่อผลการดำเนินงานในองค์กร ไปสู่ความสำเร็จ ถ้าผู้บริหารมีคุณลักษณะความสามารถที่เหมาะสมและดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ตามหลักทฤษฎีการบริหารองค์การย่อมได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี และจะทำให้ผลงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (พัทธพงศ์ จิระนคร, 2548, หน้า 198) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในระบบเป็นโรงเรียนประเภทหนึ่ง ภายใต้การดูแลของสำนักบริหารงาน

คณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนทั้งวิทยาศาสตร์ และวิชาสามัญ บุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ และครูที่โรงเรียนจ้างสอนทั้งวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) โดยทั่วไปโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความไม่ทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่นๆ ทั้งของรัฐและเอกชนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดระบบการบริหารจัดการ ความพร้อมทางด้านบุคลากร และอุปกรณ์การเรียนการสอน หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ฯลฯ แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาโดยตลอดก็ตาม แต่โรงเรียนเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ที่มีเพียงส่วนน้อยที่ได้ตามคาดหวัง เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารในฐานะผู้นำที่ได้รับมอบหมายและรับผิดชอบในการแปลงนโยบายเพื่อไปสู่การปฏิบัติจะต้องมีคุณลักษณะและความสามารถที่จะรวมพลังในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กร (การศึกษาเอกชน, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของญันนะฮ์ มีสมบุรณ์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยประสิทธิผลการบริหารจัดการบุคลากรตามทัศนะของผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสมาคมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งประเทศไทยในกรุงเทพมหานครและเขตภาคกลาง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และด้านการสรรหา ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน

สำหรับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางอิสลามนั้น วิทยา วิเศษรัตน์ (2550, เอกสารบรรยาย) ได้กล่าวถึงเรื่องความพอเพียงว่าเป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นภายในจิตใจก่อนจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันนั้น เป็นหลักแห่งทางสายกลาง และการพึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งซุนนะห์ของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ท่านถือเป็นแบบอย่างที่ดี สมบูรณ์ยิ่งในเรื่องนี้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับความสมดุลระหว่างการผลิต และความต้องการในการบริโภค ถ้าหากว่าอย่างใดอย่างหนึ่งน้อยเกินไปหรือมากเกินไปแล้วเราก็ไม่สามารถสร้างความมั่นคง และยังยืนในเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความพอเพียงได้อย่างแน่นอน แต่ถ้าเรายึดหลักตามแนวทางของศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) แล้วเราก็จะสัมผัสได้ถึงความสำเร็จสามารถยืนอยู่บนความพอดี และพอเพียงได้อย่างแน่นอน ดังวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ว่า

افضل الكسب ببيع مبرور وعمل الرجل بيده رواه احمد

"อาชีพที่ประเสริฐที่สุดคือ การค้าที่ซื่อสัตย์ และการทำงานด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง" (รายงานโดยอะห์มัด) จากอัลฮาดิษบทยี่สิบเห็นได้ว่าท่านรสูลุลลอฮ์ (ซ.ล.) เน้นที่การพึ่งตนเองก่อน และความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่งเสริมให้เริ่มต้นที่ตัวเองก่อน นับหนึ่งที่เราสองสามหรือสี่ ถ้ามีก็ใช้หลักพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอีกทางหนึ่งจากหลายๆ หนทาง อย่างไรก็ตามมาตรฐานของคนเรานั้นมีความแตกต่างกันพอสมควรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานะของแต่ละบุคคล แต่ละครอบครัว ความต้องการและความหวังที่แตกต่างกัน คงไม่มีสูตรสำเร็จใดในเรื่องนี้ที่จะเป็นตัวตั้งค่ามาตรฐานของความพอเพียงว่าควรจะเป็นเพียงใดและอย่างไร แต่ถ้ายึดหลักตามแนวทางของศาสดามูฮัมมัด (ซ.ล.) แล้วท่านส่งเสริมให้ยึดทางสายกลางเป็นหลักในการดำเนินการ ไม่มากไปหรือน้อยไป ดังวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ที่ว่าความน่าภาคภูมิใจในการได้มาจากการใช้ไปด้วยความกลมกลืนและเหมาะสมนั้นถือว่าเป็นความสำเร็จระดับหนึ่งต่อการก้าวต่อไปอีกหลายๆ ก้าว เช่น อาหารที่ใช้ในการดำรงชีวิตถ้าเราสามารถผลิตได้ปลูกไว้บริโภคเองได้ หากเหลือจากการบริโภคแล้วเรายังสามารถขายไปสู่การจำหน่ายแจกก็ย่อมถือเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืนและถาวรได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังวจนะของท่านศาสดามูฮัมมัด (ซ.ล.) ที่มีความว่า "ไม่มีอาหารใดจะดีกว่าอาหารที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง และน้ำบิของอัลเลาะห์คือน้ำบิคาวุด (อ.) นั้นท่านรับประกันอาหารที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของตน " (รายงานโดยบุคอรี) ดังนั้นเราควรลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ใช้อย่างประหยัดรู้จักความพอดีมีวินัย เพื่ออนาคตที่สดใสทั้งคุณาและอาภิเราะฮ์ ในทุกวันนี้ผู้คนมักจะพูดถึงความฝืดเคืองทางเศรษฐกิจ บางคนก็หันไปโทษว่ามันเป็นเพราะระบบเผด็จการครองอำนาจ ถ้าอยู่ในระบบประชาธิปไตยความเป็นอยู่จะต้องดีกว่านี้ เมื่อคนพยายามอดออมมากกว่าการนำมาใช้จ่ายเศรษฐกิจดูเหมือนจะฝืดเคือง แต่ถ้ามีการใช้จ่ายมากๆ เศรษฐกิจก็จะเพื่อค่าของเงินก็จะลดลง หากแข็งเกินไปการส่งออกก็จะได้ผลกระทบ อิสลามจึงไม่สนับสนุนความฟุ่มเฟือยและความตระหนี่ แต่ให้ดำเนินทางสายกลางระหว่างความฟุ่มเฟือยกับความตระหนี่ที่เห็นियซึ่งคนที่ชอบการฟุ่มเฟือยคือพี่น้องของชัยตอน (ซาตานมารร้าย) เพราะมันยุให้นำเงินไปใช้ในทางชั่วช้าลามก และตระหนี่ในเรื่องความดีงาม ชัยตอน (ซาตานมารร้าย) มันจะพูดว่าการบริจจาคจะทำให้ยากจน และมันจะใช้ให้โลกและตระหนี่ ส่วนท่านนบีมุฮัมมัดได้ยืนยันว่า "การบริจจาคจะไม่ทำให้ทรัพย์บกพร่องแต่อย่างใด" และในเรื่องนี้อัลกุรอานได้ยืนยันไว้ความว่า "ชัยตอน (ซาตานมารร้าย) นั้นขู่พวกเจ้าด้วยความจน (หากบริจจาค) และเชิญชวนพวกเจ้าให้ทำการชั่ว ส่วนอัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) นั้นสัญญาคือการให้อภัยจากพระองค์ และความโปรดปราน และอัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) ทรงไพศาลยิ่งทรงรอบรู้ยิ่ง" (อัลกุรอานบทที่ 7 วรรคที่ 168) การขู่ของชัยตอน (ซาตานมารร้าย) จะมีผลเฉพาะกับบริวารของมันเท่านั้น บริวารของพวกมันก็คือ

พวกที่ไม่เชื่อฟังอัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) และนบีมุฮัมมัด แต่ยึดมั่นในอารมณ์ใฝ่ต่ำของตัวเอง แต่แผนของมันอ่อนแอนอกจากการขู่แล้วยังว่าการบริจาจะทำให้จนแล้วมันยังยุให้โลกและฝ่าฝืนอัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) ซึ่งจะทำให้มนุษย์หลงทางผิดนอกจากผู้ศรัทธามั่นคงเท่านั้น แน่นอนความโลกคือเหตุของการฝ่าฝืนอัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) โดยการคดโกง การเอาเปรียบ การชิงดีชิงเด่น และการไม่คำนึงถึงว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่อนุมัติหรือเป็นข้อห้าม แต่อัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) ทรงให้สัญญาว่าจะให้อภัยโทษหากสำนึกผิด การให้อภัยคือการเปิดโอกาสให้คนที่ได้สำนึกจากการทำความชั่วหันกลับมาทำความดี หากเชื่อซัจตอน (ซาตานมารร้าย) ก็เท่ากับว่าไม่เชื่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) โดยการที่ไม่ยอมบริจาเพราะกลัวความจน แต่คนที่เชื่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) จะรู้ว่าปัจจัยที่อัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) ให้นั้นมีมากมายไม่มีวันหมด และพระองค์ทรงรู้ว่าใครควรได้รับปัจจัยนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องบริหารปัจจัยที่ได้รับตามความประสงค์ของพระองค์คือ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว และดำเนินทางสายกลาง การดำเนินชีวิตในปัจจุบันต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ การรู้จักออม และรู้จักการใช้จ่ายโดยไม่สุดโต่ง เพราะความสุดโต่งคือความหายนะ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้กล่าวเอาไว้ว่า "ความวิบัติมีแค่พวกสุดโต่ง" (ท่านพูดถึง 3 ครั้ง) ความสุดโต่งในวัตถุนิยมก็วิบัติ ความสุดโต่งในจิตวิญญาณนิยมก็วิบัติ แต่อิสลามไม่ได้ปฏิเสธทั้งเรื่องวัตถุเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องจิตวิญญาณเพราะมันเป็นพลังสำคัญของชีวิต ปัจจุบันจะเห็นตัวอย่างของคนรวยที่ไม่ยอมพอเพียงนั้นมีชีวิตอย่างไรมีความสุขหรือมีความสุข การมีทรัพย์น้อยแล้วพอเพียงย่อมดีกว่าคนที่มีทรัพย์แล้วลืมลือัลลอฮ์ (ซุบฮานาสุว่าต้าอาลา) อันเป็นเหตุทำให้หลงตัวเองและนำมาซึ่งความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญหลายแห่งสามารถจัดการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มีการบริหารจัดการอย่างมีระบบ เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการและชุมชน แต่ก็ยังมีอีกหลายโรงเรียนเช่นกัน ที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากปัญหาดังนี้ 1) ระบบการบริหารจัดการ ต้องยอมรับว่าการบริหารจัดการของผู้บริหารในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางส่วนยังไม่เป็นมืออาชีพ การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร การกระจายอำนาจในการตัดสินใจยังมีน้อย ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษา 2) บุคลากรบางส่วนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญ ทำให้บางครั้งเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ด้านขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และสวัสดิการของครูผู้สอน ยังไม่เป็นที่น่าพอใจมาก เพราะโรงเรียนบางแห่งมีข้อจำกัดและขาดงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของครูได้ 3) มีงบประมาณไม่เพียงพอ ที่จะใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโรงเรียนส่วนมากแล้วยังต้องอาศัยเงิน

อุดหนุนจากรัฐบาลเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน โดยเงินอุดหนุนที่ได้รับส่วนใหญ่จะใช้เป็นค่าจ้าง เงินเดือนของบุคลากรเกือบทั้งหมด และงบประมาณในส่วนที่เหลือไม่มากพอที่จะใช้ในการบริหารจัดการ แต่ยังคงงบประมาณในส่วนของการสร้างอาคารเรียนและการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย (อนุญามาตลุดดีน ซอลิสีย์, 2550, ย่อหน้า 3)

ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารควรได้นำหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ผู้บริหารปฏิบัติงานอยู่ และปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน จากเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะต่อให้มีทุกสิ่งพร้อมในสถานศึกษา แต่หากไร้ซึ่งความมีคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพและบุคคลในองค์กรรู้คุณค่า ก็จะส่งผลให้องค์กรเสื่อมถอยในที่สุด

อิสลามได้เสนอแนวทางในการดำรงชีวิตให้แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ดังนั้นผู้ที่ยึดมั่นในบัญญัติอิสลามจึงไม่ใช่นักบวชที่ละทิ้งความเป็นอยู่ภายในและสังคมชาวโลก มิใช่นักบุญและนักพรตที่บำเพ็ญตบะอยู่ตามถ้ำและโพรงไม้ แต่ผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ตามแนวจริยธรรมอิสลามเขาจะใช้ชีวิตอยู่ภายในสังคมมนุษย์ท่ามกลางสังคมที่มีความสับสนวุ่นวาย มิใช่การเอาตัวรอดโดยการหลีกหนีสังคมไปปลดปล่อยกิเลสและขัดเกลาจิตใจให้สูงส่งท่ามกลางความวิเวกและความสงบตามสำนักปฏิบัติธรรม โบสถ์ วิหาร และอาศรม อิสลามต้องการให้มุสลิมขัดเกลาจิตใจให้มีความสูงส่งและพยายามปลดปล่อยกิเลสท่ามกลางกระแสคลื่นแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยแน่แท้ถ้าหากว่ามนุษย์ดำรงอยู่บนรากฐานแห่งความยำเกรงอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) มีความศรัทธาต่อบัญญัติของอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) โดยถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดเหนือกฎหมายอื่นใดภายในโลก ดำเนินตามคุณธรรมของอิสลามมีความตระหนักในความรับผิดชอบที่มีต่อพระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) เขาจะไม่เพียงแต่ละทิ้งความรู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้มีอำนาจทรงอิทธิพลและมีความเลอเลิศเหนือผู้อื่นเท่านั้น เขายังจะมีความตระหนักและสำนึกมันอยู่เสมอในขณะที่เขาปฏิบัติภารกิจในโลก นี้ในฐานะที่เขาเป็นเพียงบ่าวของอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) เขาจะมีสัจจะซื่อสัตย์ และยึดมั่นในความสุขสงบสันติ ซึ่งสอดคล้องกับคำว่าอิสลามคือ ศาสนาของอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้และทางนำจากพระองค์ บทปฐมโองการของอัลกุรอานซึ่งมีจำนวน 5 โองการที่อัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ทรงประทานแก่นบีมุฮัมมัด (ศ.ล.) เริ่มต้นด้วยประโยคที่ว่า **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** (จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง) โดยมีการทวนซ้ำคำว่า "اقْرَأْ" (จงอ่าน) จำนวน 2 ครั้ง และมีการทวนซ้ำคำว่า "عَلَّمَ" (สอน/ให้ความรู้) จำนวน 2 ครั้งเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีคำว่า **الْقَلَمِ** (ปากกา) ปรากฏในบทปฐมโองการดังกล่าวด้วยและเคลื่อนหลังจากนั้นไม่นานอัลลอฮ์ (ซุบฮานาฮูว่าต้าอาลา) ทรงประทาน

โองการว่า **نَوَاقِلُ مَوَاسِيَطُرُونَ** (นูนขอสาบานด้วยปากกาและสิ่งที่พวกเจ้าขีดเขียน) อันแสดงถึงการให้ความสำคัญของอิสลามต่อความรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างดี

ดังนั้นผู้บริหารสมควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักอิสลามไปใช้เพื่อความเจริญก้าวหน้าทั้งตนเองและองค์กรที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่เยาวชนมุสลิมในการต้อนรับเพื่อนเยาวชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันในการเริ่มใช้ชีวิตแห่งการรวมตัวเป็นหนึ่ง (AEC) 2558 ต่อไปอีกนานแสนนาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี ดังนี้

1.1 ควรวางนโยบายพัฒนาผู้บริหาร ผู้ได้บังคับบัญชาที่ยังมีประสบการณ์น้อยให้บริหารงานโดยใช้หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น

1.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางศาสนาอิสลามหรือจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมศาสนธรรม

1.3 กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้รับการพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของอิสลามพร้อมทั้งได้มีการปฏิบัติจริง เพื่อที่จะได้นำไปครองตน ครองคนและครองงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลาม ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี

2.2 ควรศึกษาประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสังกัดอื่นๆ

2.3 ควรศึกษาการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี กับโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล

2.4 ควรศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารตามหลักอิสลามที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี ซึ่งจะทำให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

2.5 ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับการบริหารตามหลักอิสลามโดยใช้แบบสอบถามเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ เช่นการสัมภาษณ์ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี